

XX. mendeko Euskal literatura eta Literatura espainiarra

XX. mendeko Euskal literatura eta Literatura espainiarra irakasgaiaren helburua da Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura irakasgaien eta Literatura Unibertsala modalitateko irakasgaiaren bidez eskuratutako prestakuntza literarioan eta humanistikoan sakontzea. Baina hautazko aukera horren zentzua ez da soilik irakasgai horiek markatutako ibilbidea osatzea, baizik eta honako hau ere bilatzen da: alde batetik, ikasleak beren testuinguru soziokulturaletik eta denborazkotik hurbilen dagoen literaturarekin harremanetan jartzea, eurak bizi diren gizartea ulertzeko; eta, bestetik, literatura garaikideari, bertako egileei, obrei eta generoei buruzko oinarrizko kontzeptuak ulertu eta ezaugarritu ahal izatea, literatura garaikidea aztertzeke eta ikertzeke gaitasuna areagotzeke, eta gogoeta sakona barne hartzen duten iritziak emateko. Ikasleek, beraz, hainbat motatako ezagutzak eskuratuko dituzte; literaturaren ingurukoez gain, alderdi historiko-sozialak ere ikasiko dituzte, literatura-adierazpenak eragin dituzten arrazoiak hobeto ulertzen lagunduko dietenak.

Irakasgaia modu orokor eta irekian planteatzen bada ere, komeni da irakasgaiko irakasleek ibilbidea ordena kronologikoari jarraiki egokitzea, literatura-genero nagusiei erreparatuta, gertakarien segidaren, eta, ondorioz, XX. mendeko adierazpen artistiko-kulturalen sormenaren ulermena errazteko. Horrela, mende hasierako tradizioko literatura eta bere moralizazio-grina aztertzen hasi ahal izango da, aurrerago, Gerra Zibilak, erbesteak eta gerraosteak erabat markatutako ondorengo sorkuntza literario eta artistikoak jorratzeko (diktadura jasan eta demokraziara eboluzionatu zuen gizartea eraldatu zuten gertaerak), eta, azkenik, gaur egungo joera literarioak dakartzan Aro Berrian murgiltzeko. Ikasleei lagunduko zaie landutako literaturetan adierazgarrienak diren eta beren bizipen eta interesetatik hurbilen dauden autoreak aukeratzen (gizonen eta emakumeen arteko oreka mantenduz), eta eduki berriak irakasgai komunetan eskuratutako ezagutzekin lotuko dira. Ardatz tematikoak oinarri bat eskaintzen du, kultura-garaiak eta -testuinguruak zeharkatzeko, orainaren eta iraganaren arteko erlazioak ezartzeko, eta beste garai batzuetan gizartea kezkatu zuten gaiekin lotzeko, nerabeek eta gazteek gaur egun ere gai horiei buruz galdetzen baitute.

Hautazko irakasgai honek etapa honetako funtsezko konpetentziak eta irakasgaiak garatzen laguntzen du, bereziki Humanitate eta Gizarte Zientzien modalitatearekin zuzenean lotutakoak. Literatura-hizkuntzak hizkuntzaren adierazpen-aukerak ikertzea eskatzen du, eta horiei buruzko hausnarketak ikasleen sentsibilitate estetikoak garatzen laguntzen du. Beraz, bere ekarpena garrantzitsuagoa izango da beste adierazpen artistiko eta kultural batzuk —hala nola musika, pintura edo zinema— lantzen dituzten beste irakasgai batzuekin erlazionatzen den heinean. Garatzen diren irakatsi eta ikasteko prozesuek norberaren jarduera aztertzen, arautzen eta bideratzen ikastea eskatzen dute, eta horrek ekintzailtza-konpetentzia garatzen ere laguntzen du. Espazioan eta denboran hurbilen dagoen kultura-testuinguruaren literatura-testuak ezagutzea baliabide egokia da norberaren nortasuna testuinguru kultural eta historiko batean eraikitzeke, eta lagungarria da nortasun linguistiko eta kultural kolektibo batean parte hartzeke. Horrek guztiak herritartasunerako konpetentzia garatzen laguntzen du. Konpetentzia pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa irakasgai

honekin garatzen da, trebetasun kognitibo-linguistikoen garapenean erantzukizun handia duen heinean, norberaren ikaskuntza erregularizatzea, gogoeta egitea, literatura-ezagutzak elkarrekin eraikitzea elkarrekintzaren bidez... sustatuz. Ez dugu ahaztu behar IKTen eboluzioak komunikatzeko eta irakasgai honetan landu behar den literaturara hurbiltzeko modu berriak ekarri dituela, eta, horrela, konpetentzia digitala bultzatuko da; izan ere, informazio garrantzitsua bilatzeko, hautatzeko eta prozesatzeko trebetasunak landuko dira, eta norberaren testuak osatu eta aztertuko dira. Azkenik, hizkuntza-irakasgaiekin lotura handiena duten bi konpetentziek (ELK eta HKK) aurrera egingo dute irakasgai honetan; izan ere, literatura-testuak ulertzeko gaitasuna hobetzeak eta literatura-jakintza garatzeak irakurketa-ohitura autonomoa sendotzen laguntzen dute irakasgai hau ikasten duten ikasleen artean. Gainera, irakasgai honi lotutako ikaskuntza asko transferitu daitezkeen ikaskuntzak dira, eta, beraz, irakasgaiak berak azpiko hizkuntza-konpetentzia komuna garatzen laguntzen du.

Aurreko guztiarekin bat etorritik, bost dira XX. mendeko Euskal literatura eta Literatura espainiarra irakasgaiaren curriculum egituratzen duten berariazko konpetentziak, eta hiru ardatz dituzte: literatura-testuen irakurketa, ikerketa-lana eta ahozko zein idatzizko gogoeta. Lehenengo konpetentzia espezifikoak irakurketa autonomoari eta horrek eskaintzen dituen gozatzeko moduei buruzkoa da. Konpetentzia horrek interpretazio-trebetasun sendoagoak eskatzen dituzten obra konplexuetara hurbiltzen ditu nerabeak eta gazteak. Bigarrenak literatura garaikidea osatzen duten mugimendu estetikoaren karakterizazioan sakontzen du; bertan, obraren eraikuntza-elementuen barne-erlazioak obraren zentzuarekin aztertzen ditu, baita horrek bere produkzio-testuinguruarekin eta literatura-tradizioan duen lekuarekin duen lotura ere. Hirugarren konpetentziaren ardatza da loturak bilatzea eta literaturaren eta adierazpen artistiko eta kultural desberdinen arteko antzekotasunak antzematea. Laugarren konpetentziaren bidez, ikasleen sormen-alderdia sustatu nahi da, idatzizko, ahozko edo hainbat motatako literatura-ekoizpen multimodalen bidez. Eta azkenak informazioa bilatu eta hautatzean eta alfabetatze informazionalean jartzten du fokua.

Ebaluazio-irizpideek ikasleek konpetentzia espezifikoak zenbateraino eskuratu dituzten zehazten dute, eta, beraz, konpetentzia horiei erabat lotuta aurkezten dira. Beren konpetentzia-formulazioan, ikasleek eskuratu beharreko prozesua edo gaitasuna, aplikatzeko testuingurua edo modua eta erabilera adieraziz planteatzen dira.

Oinarrizko jakintzak hiru multzotan antolatuta daude:

- *Literaturaren genero nagusiak*: literatura-genero narratiboa, dramatikoa, lirikoa eta ahozko literatura biltzen ditu (azken hori batez ere bertsolaritzari lotuta dago), eta ibilbide kronologiko bat proposatzen da, irakasleei aurrerapen-ibilbideak eraikitzeke adibideak emateko helburu bakarrarekin.
- *Irakurketa gidatua*: literatura-testuak interpretatzeko, aztertzeke eta baloratzeko trebetasunak garatzeko beharrezkoak diren jakintzak eta estrategiak biltzen ditu, euskal eta espainiar literaturetako obra adierazgarriak hautatuz, eta gizonezko eta emakumezko egileen arteko oreka mantenduz.
- *Irakurketa autonomoa*: irakurtzeke ohitura sendotzean sakontzea eta irakurketa-identitatea bera eratzea jorratzen ditu.
- *Lanaren eta komunikazioaren antolamendua*: ahozko eta idatzizko komunikazioan, eta informazio-alfabetizazioan inplikaturako jakintzak integratzen ditu, eta literatura-testuen ikaskuntzari, sorkuntzari, harrerari,

elkarrekintzari eta analisi kritikoari buruzko hausnarketa-lanen inguruan egituratzen ditu, baita horiekin batera doazen ikerketa-prozesuak ere.

Irakasgaiaren helburuak lortzeko, oso garrantzitsua da hainbat irakasgaitako irakasleen arteko kolaborazioa eta plangintza koordinatua, elkarrekin jarduteko aukera ugari bidez diziplinar-teko lana sustatzeko (diziplinar-teko ikaste-egoerak, solasaldi dialogiko irekiak, antzerki-emanaldiak, literatura-lehiaketak...). Gainera, proposamen hori euskararen eta gaztelaniaren tratamendu integratuaren adierazpen argia da, bi hizkuntzak ikasgelan erabiltzeko, bi literaturak alderatzeko eta haien ibilbideak aztertzeko aukera ematen baitu, XX. mendeko literaturaren korrante handien arabera.

Irakasgaiak emakumeek idatzitako lanen zati handi bat kanpoan utzi duen kanon bat kritikoki zalantzan jartzera gonbidatzen gaitu. Emakume idazleen hutsune hori konpentsatzeko, irakasle guztiek jabetu behar dute gertakari horretaz, eta XX. mendeko euskal eta espainiar literaturarako lan esanguratsuenen corpus orekatua sortu, eta narratiba kontrahegemonikoak eskainiko dituzte, ideologia patriarkalak gainditzen laguntzeko. Ideologia horiek irakasgai honetan landuko dira, gizarte-kohesioan, hezkuntzan eta hezkidetzan laguntzeko.

Azken batean, irakasgai honen helburua da alfabetatze kulturalaren prozesua osatzea eta ikasleei literatura-prestakuntza sendoa ematea, beren bizitzan zehar baliagarri izan dakien eta XXI. mendeko herritar gisa trebatzen lagun diezaien. Ikasle horiek pertsona jasoak, kritikoak eta ondo informatuak eskatzen dituen gizarte bateko kide izango dira; hitzen erabilera eraginkorra eta etikoa egiteko gai izango dira; desberdintasunak errespetatuko dituzte; herritartasun digital aktibo eta segurua gauzatzeko gai izango dira; informazioa eskuratzeko eta ezagutza bihurtzeko gaitasuna izango dute, beren kabuz ikasteko, baita lankidetzan aritzeko eta taldean lan egiteko ere; pertsona sortzaileak eta ekintzaileak; eta garapen iraunkorarekin eta arte- eta kultura-ondarearen zaintzarekin, giza eskubideen defentsarekin eta berdintasunezko bizikidetzak baketsu eta demokratikoarekin konprometituak.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. XX. mendeko euskal eta espainiar literaturako obrak eta pasarteak irakurtzea, plazer eta aberastasun pertsonal eta kulturalaren iturri gisa, irakurketak irizpide propioekin hautatuz, eta irakurketa-esperientzia partekatzea, norberaren irakurketa-identitatea eraikitzeke eta irakurketaren dimentsio sozialaz gozatzeko.

Konpetentzia honen helburu nagusia irakurzaletasuna eta irakurketa-identitatearen eraikuntza sustatzea da. XX. mendeko euskal eta espainiar literaturara hurbilduz, ikasleek beren ingurunearen sustrai kulturalak hobeto ezagutu ahal izango dituzte eta, horrela, inguratzen dituen mundua ulertu ahal izango dute. Ikasleek euskal eta espainiar kultura-ondareari dagozkion obrak eta zatiak irakurriko dituzte, bakarkako irakurketari aldian-aldian eta etengabe denbora eskainiz, eta irakasleak banakako edo taldeko hausnarketa-uneak sustatuko ditu, irakurritako testuen artean erlazioak ezartzeko. Gogoeta-une horiek errazteko, irakasleak eztabaida-foro edo solasaldi dialogiko bihurtuko du ikasgela, eta ikasleek beren irakurketa-esperientziak partekatuko dituzte bertan. Baina ikasgelaz gain, ikastetxe barruko eta kanpoko beste espazio batzuk ere

erabili behar dira, ikasleek, irakurtzeaz gain, irakurketarekin lotutako jardueretan parte hartu ahal izan dezaten beren gelako edo beste gela batzuetako ikaskideekin, senideekin, lagunekin, idazleekin, auzoko edo herriko jendearekin... Azken batean, ikasleak ikastetxeko Irakurketa Planean sartzea eta irakurzaletasuna sustatzen duten jardueren bultzatzaile bihurtzea da helburua, literaturarekiko zaletasuna eta literaturarekiko beste emankortasun-modu bat transmititzeko gai izan daitezen.

Obrei buruzko balio-judizioen esplizitazioa askoz ere elementu gehiagotan oinarrituko da, estetikatik harago, eta irakurritako obrekin zerikusia duten saiakeren ikerketa, irakurketa eta ekoizpena barne hartuko ditu. Horrela, literatura- eta kultura-jakintza eskuratzen lagunduko da, honako hauek ahalbidetzeko: hautatutako irakurketen arteko erlazioak ezartzea, norberaren irakurketa- eta kultura-esperientzia mugiaraztea, testuak ulertzea eta interpretatzea, testuak beren ekoizpen-testuinguruan eta horiek barne hartzen dituzten kultura-formetan zehaztasunez kokatzea, eta obrak eraikitzeke erabiltzen diren konbentzioen funtzioak eta ondorioak ulertzea.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore operatibo hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK4, ELK1, PSIIK1. 2, PSIIK3. 1, HK3.

2. Literatura-genero nagusien funtsezko ezaugarriak, joerak eta kontzeptuak eta adierazpen-baliabideak identifikatzea eta azaltzea, baita horietan behin eta berriz agertzen diren gaiak ere, XX. mendeko euskal eta espainiar literaturako lan esanguratsuak irakurriz, aztertuz eta alderatuz, literatura-sorkuntzan kezka, sinesmen eta asmo komunak daudela aitortzeko.

Konpetentzia honen bidez, ikasleak irakurketa konparatuan eta literatura-lanak aztertzeke teknikan prestatzea lortu nahi da, XX. mendeko euskal eta espainiar literatura osatzen duten genero eta mugimendu estetikoaren karakterizazioan sakontzeke, obraren eraikuntza-elementuen barne-erlazioak obraren zentzuarekin behatuz, baita bere ekoizpen-testuinguruarekin eta literatura-tradizioan duen lekuarekin duen erlazioa behatuz ere. Horretarako, irakasleak egile esanguratsuen obra kopuru jakin bat aukeratuko du (gizon eta emakume idazleen arteko oreka mantenduz), eta foku bat hautatuko du obra horiek molde generiko desberdinetako beste obra batzuekin lotzeko.

Hainbat genero, testuinguru eta hizkuntza artistikotako literatura-lanen irakurketa konparatuak aukera emango du XX. mendean zehar behin eta berriz izan diren gaikako unibertsalak eta bide formalak daudela egiaztatzeke eta antzekotasunak eta desberdintasunak antzemateke. Testuak aztertzeke tekniken bidez, ikertzeke, azterketa kritikoa egiteke eta iritziak emateke gaitasuna sustatuko da, datu garrantzitsuetan oinarritutako hausnarketa bat barne hartuta, eta obrak horiek idatzi ziren testuinguru historiko-sozialarekin erlazionatuta, ulermenean sakontzeke. Ikasleek, beraz, trebetasunez erabili behar dute informazioaren eta iritziaren txandakatzea (kontsultatutako iturriak kontsignatuz), eta azalpen-argitasun egokia agertu behar dute, nolabaiteke estilo-bokazioarekin. Ikasleek, azken batean, zentzuen eraikuntza kolektiboaren parte izateak dakarren erantzukizunaz jabetu behar dute, ikuspuntu kultural eta etikotik abiatuta.

Banakako ikerketa-lanak eta lan kooperatiboak egingo dira. Horietan, ikasleek iturri analogiko zein digitaletatik datorren informazioa bilatu, hautatu eta prozesatuko dute, eta lan egokiak, kohesionatuak eta koherenteak sortuko dituzte (aldez aurretik planifikatuta), analisi kritikoa eta baloraziozkoa islatzeko, eta irakurritako testuak eta egileak interpretatzeko. Ikasleak ahozko iruzkinetan eta eztabaidetan parte hartzera bultzatuko dituzte, literatura-testuen zentzuari eta haien ekoizpen- eta harrera-testuinguruari, gatazkei, literatura-arketipoei, bide formalei, adierazteko moduei eta abarri buruzko iritziak kontrastatzen laguntzeko. Komeni da beste irakasgai batzuekin koordinatuta lan egitea, hala nola, Literatura Unibertsalarekin, Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literaturarekin, Espainiako Historiarekin edo Euskal Herriko Historiarekin, ikaskuntzari zentzu osoa eta kohesionatua emateko, irakasgai batean ikasitakoa sendotuz eta beste batera transferituz.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore operatibo hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, HKK4, HKK5, DK1, DK2, PSIIK3. 1, HK1, HK3.

3. XX. mendeko euskal eta espainiar literaturako lanen eta beste adierazpen artistiko eta kultural batzuen artean dauden erlazioak aztertzea, horiek sortu ziren garaiko eraginak kontuan hartuz, adierazpen-moduen arteko antzekotasunak eta desberdintasunak ezagutzeko.

Konpetentzia honen eginkizuna interpretazio-trebetasunak garatzea da, XX. mendeko euskal eta espainiar kultura-ondareko obra garrantzitsuak ezagutzen hasteko. Ikasleek irakurketei buruz argudiatutako balio-judizioa hitzez adieraziko dute, eta literatura-lanak beste adierazpen artistiko eta kultural batzuekin (eskultura, pintura, musika, zinema, dantza, etab.) lotuko dituzte. Helburua da literatura-lanen eta beste adierazpen artistiko eta kultural batzuen arteko erlazio arrazoituak ezartzea, gai, topiko, egitura, adierazpen-baliabide, balio etiko eta estetiko eta historikotasunaren nozioan sakonduz, irakurketaren ulermen eta interpretazio landua lortzeko eta osatzen ari garen historia hobeto ulertzeko.

Ikasgelan gidatuta eta partekatuta irakurriko diren literatura-lan gutxi batzuk hautatu behar dira, adierazpen artistiko eta kultural horien eta beste batzuen arteko loturaren inguruko ikerketa errazteko. Horretarako, bai testuinguru historiko eta kulturean, bai literatura-tradizioan, bere interpretazioen historian eta beste forma artistiko klasiko eta egungoekiko elkarrizketan sakonduko da. Azken batean, ikasgelan modu gidatu eta partekatuan irakurtzeko euskal eta espainiar literatura-ondareko obra garrantzitsu batzuk —emakume idazleen obrak barne— hautatu behar dira, literaturaren eraikuntza eta funtzionamenduaren zein beste modu artistiko batzuekin eta ekoizpen-testuinguruko balio ideologiko eta estetikoekin ezartzen diren erlazioen eta oraina argitzeko eta azaltzeko duten ahalmenaren elementu garrantzitsuak erakusteko.

Ikaskuntza horri zentzu osoa emateko, esparru artistikoko beste irakasgai batzuekin batera lan egitea bultzatu behar da, diziplinarteko ikaste-egoeren bidez. Era berean, oso gomendagarria da antzezlanetara, museoetara, kontzertuetara... joatea. Askotariko testuen eta beste adierazpen artistiko eta kultural batzuen arteko loturak sortuz, ikasleek ulermen eta interpretazio kritikoko

trebetasunak hobetuko dituzte, eta mapa kultural bat osatuko dute, literaturaz gozatzeko aukerak zabaltzearekin batera.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore operatibo hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, HKK4, HKK5, DK1, DK2, DK3, PSIIK3. 1, PSIIK3. 2, HK1, KKAK2, KKAK3. 1, KKAK4. 2.

4. Literatura-testu idatziak, ahozkoak edo multimodalak sortzea, banaka edo taldeka, alderdi sortzailea pizteko eta sentsibilitate estetikoa garatzeko.

Idaztea hainbat konpetentzia aktibatzea eskatzen duen ekintza konplexua da. Tarte luzea dago adimenean dagoenaren eta paper batean islatutakoaren artean, eta, bide hori egiteko, ikasleek beren pentsamenduak, ideiak edo iritziak transmititu, azaldu edo deskribatzen dituzten hitz, adierazpen eta forma egokiak bilatzeko estrategiak aktibatu beharko dituzte, eta, horrela, hautematen duten errealitatea interpretatu. Ikasleak ekoizpen literarioak sortzen dituenean, bere sormena aztertzen du bere errealitatearen inguruan ideiak sortzeko. Horregatik guztiagatik, idazketatik lortzen den emaitzetako bat pentsatzeko gaitasuna hobetzea da, erretorika eta narrazio-trebetasunak lantzen baitira; eta beste bat, zalantzarik gabe, sormenaren garapena da, edozein motatako literatura-lanak egitea errealitateaz haragoko unibertso berri baten behaketa, azterketa, pertzepzioa eta ekoizpenaren emaitza baita.

Literatura-asmoko testuak idazteak, beraz, genero desberdinen konbentzioak bereganatzea errazten du eta, aldi berean, imitazio- edo birsortze-esperientzia sortzaileak eskaintzen ditu. Irakaslearen ardura da sormenezko literatura-idazketa hori sustatzea, eta, horren bidez, ikasleek aurrez aztertutako literatura-lanak imitatuko dituzte, beren ekoizpenak sortzeko. Horretarako, ikasleentzako hainbat jarduera berritzaile eta motibatzaile proposatu ahal izango dira. Jarduera horiek banaka edo taldeka egin ahal izango dira, genero-ikuspegiarekin, plataforma analogikoak eta digitalak erabiliz, eta ikastetxean bertan eta kanpora begira egin ahal izango dira, hala nola *fanfictions* sorkuntzak, poesia-, ipuin- edo bertso-lehiaketak, podcast, filmen, film laburren edo antzerkien istorioak edo gidoiak, *booktrailerrak*... Sorkuntza horiek proposatu, egin eta zabaltzeko, beharrezkoa da ikasleak ikastetxeko Irakurketa Planarekin ohitu eta inplikatzeko, eta horrelako jarduerak lantzen eta sustatzen dituzten ikastetxetik hurbil dauden erakunde publiko edo pribatuaren (udalak, kultura-zentroak, antzerki-aretoak...) artean loturak sortzea.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore operatibo hauekin lotzen da: HKK1, HKK3, HKK4, DK2, DK3, PSIIK5, EKK3, KKAK3. 1, KKAK3. 2, KKAK4. 2

5. Hainbat iturritatik datorren informazioa bilatzea, hautatzea, kontrastatzea eta ebaluatzea, kritikoki eta eraginkortasunez, literatura-gaiei buruzko ikerlanak eta analisiak egiteko.

Informazioaren ekoizpena, ugaritzea eta banaketa egungo gizarteak eratzen dituen printzipioa da, baina informazioaren eskuragarritasunak ez du ezagutza berez bermatzen. Hori dela eta, ezinbestekoa da ikasleek informazioa ezagutza bihurtzeko abileziak eta trebetasunak eskuratzea, eta jakitea informazio hori noiz behar den, non bilatu behar den eta nola kudeatu, ebaluatu eta komunikatu behar den, ikuspuntu kritiko, efikaz eta pertsonal bat hartuz eta jabetza intelektualarekin eta identitate digitalarekin jarrera etiko eta arduratsu bat agertuz. Alfabetatze Mediatiko eta Informazionalaren (AMI) aldeko apustua da. Horrek teknologien erabilera arduratsua dakar, informazio partzial edo faltsuen detekzioa, iturrien etengabeko ebaluazioa, erabilera-denborak eta autorregulazioa bereziki kontuan hartuta.

Ahalegina egin behar da ikasleek, banaka edo modu kooperatiboan, iturri bibliografiko askotarikoak, fidagarriak eta seguruak eskura ditzaten, XX. mendeko euskal eta espainiar literaturari buruzko lanak edo ikerketa-proiektuak egiteko. Ikerketa-prozesu horietan, informazioaren aurretiko plangintza, kudeaketa eta bilketa egin behar da behar bezala berreskuratzeko, eta ezarritako aurkezpen-konbentzioei jarraitu behar zaie (aurkibidea, epigrafeetan oinarritutako antolaketa, aipamenak egiteko prozedurak, oin-oharrak, bibliografia eta webgrafia). Era berean, sormena garatu behar da eta testuingurura egokitu beharra dago ikaskuntza berria zabaltzean.

Kompetentzia espezifiko hau deskriptore operatibo hauekin lotzen da: HKK3, DK1, DK2, DK3, DK4, PSIIK4, EKK3.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

1. kompetentzia espezifikoa
<p>1.1. XX. mendeko euskal eta espainiar literaturako lanak banaka irakurtzea, eta irakurketa-ibilbide eta kultura-ibilbide pertsonalaren aurrerapenaren berri ematea, irakurketak hautatzeko irizpideak, literatura-kulturara iristeko moduak eta irakurketa-esperientzia arrazoituz.</p> <p>1.2. Literatura-eztabaida eta -solasaldietan aktiboki, zuzen eta zorrotz parte hartzea, edozein diskriminazio mota (sexista barne) baztertuz, eta elkarrizketa-kooperaziorako, hizkuntza-adeitasunerako eta entzute aktiborako estrategiak erabiliz.</p> <p>1.3 Ikastetxearen Irakurketa Planean aktiboki parte hartzea, jarduerak proposatuz, diseinatuz eta gauzatuz.</p>
2. kompetentzia espezifikoa
<p>2.1. Euskal Herriko eta Espainiako XX. mendeko literatura-obra edo -zatiei buruzko ahozko eta idatzizko diskurtsoak sortzea, zentzu kritikoz eta literatura-testuak aztertzeo teknikak egoki erabiliz, literatura-ulermena, -azterketa eta -gogoeta egiteko gaitasuna erakutsiz.</p> <p>2.2. Ikerketa-proiektu bat garatzea, topikoak, gaiak, kezkak, sinesmenak, nahiak eta arrazoiak daudela egiaztatzeo, hainbat iturritatik datorren informazioa hautatu eta kontrastatuz, fidagarritasuna eta egokitasuna kalibratuz, eta modu kritikoan komunikatzea diskriminazio mota oro baztertuz eta jabetza intelektualaren printzipioak errespetatuz.</p>

<p>2.3. Eztabaida eta solasaldietan aktiboki parte hartzea, irakurritako lanen interpretazioa argudiatuz, testuak bere testuinguru soziohistorikoarekin eta kulturalarekin eta literatur tradizioarekin dituen harremanak aztertuz; horretarako, metahizkuntza espezifiko erabiliz, obren balioespen estetikoari lotutako balio-irizkiak txertatuz, eta elkarrikerakoa kooperazioko, hizkuntza-kortesiako eta entzute aktiboko estrategiak erabiliz.</p>
<p>3. konpetentzia espezifiko</p>
<p>3.1. Azalpenak eta argumentazioak —ahozko idatziak edo multimodalak— egitea, literatura-testuak edo -zatiak beste adierazpen artistiko eta kultural batzuekin alderatuz, bai alderdi tematikoei eta edukiei dagokienez, bai formalei, egiturei eta adierazpenei dagokienez, beren balio etiko eta estetikoari ere erreparatuz, zorrotzasunez, koherentziaz, kohesioz eta erregistro egokiaz, eta behar den bibliografia eraginkortasunez erabiliz.</p> <p>3.2. Aztergai diren literatura-lanak beste adierazpen artistiko eta kultural batzuen oinarri gisa erabiltzen direla aitortzeko, lankidetzako ikerketa-proiektuak garatzea, jardueretan interesa eta inplikazioa erakutsiz eta talde-lanean jarrera proaktiboarekin, gatazkak elkarrikerakoa bidez kudeatzeko eta adostasunak bilatzeko estrategiak erabiliz, eta solaskideen irizki eta sentimenduekiko errespetuzko jarrera enpatikoa erakutsiz .</p>
<p>4. konpetentzia espezifiko</p>
<p>4.1. Literatura-asmoko testu idatziak sortzea, sormenarekin eta genero-ikuspegiarekin, aztertutako literatura-genero eta -estilo desberdinetako konbentzio formalak erabiliz.</p> <p>4.2. Jatorrizko literatura-produktuak sortzea hainbat euskarritan eta beste hizkuntza artistiko eta ikus-entzunezko batzuen laguntzarekin, aztertutako obra edo zatietatik abiatuz, elkarlanean eta sormenez, eta hizkuntzaren edozein erabilera diskriminatzaile baztertuz.</p> <p>4.3. Testu propioak berrikustea eta hobetzeko proposamenak egitea, metahizkuntzako eta hizkuntza arteko gogoetan oinarrituta aldaketak argudiatuz eta metahizkuntza espezifiko erabiliz, eta ulertzeko arazoak identifikatzea eta konpontzea, hizkuntzari eta haren erabilerari buruzko ezagutza esplizituak erabiliz.</p>
<p>5. konpetentzia espezifiko</p>
<p>5.1. Hainbat iturritatik datorren informazioa bilatzea, hautatzea eta kontrastatzea, arreta berezia jarriz informazio horren egokitasunaren ebaluazioan, eta sormenez berregitea eta komunikatzea, ikuspegi kritikoa eta jabetza intelektualarekiko errespetuzkoa hartuz.</p> <p>5.2. Literatura-gaiei buruzko ikerketa-lanak egitea, banaka edo modu kooperatiboan, hainbat euskarritan, hautatutako informazioa abiapuntu hartuz, eta jabetza intelektuala eta ezarritako aurkezpen-konbentzioak errespetatuz.</p> <p>5.3. Teknologia digitalak modu kritiko, seguru, osasungarri eta jasangarrian erabiltzeko ohiturak hartzea, arriskuak ebaluatuz eta horiek erabiltzean neurriak aplikatuz.</p>

Oinarrizko jakintzak.

A. Literatura-genero nagusiak

1.1. Narratiba	<ul style="list-style-type: none"> - Euskal tradiziozko narratiba (historikoa eta ohiturazkoa) - Gerraosteko eta berreraikuntzako narratiba - Espainiako kulturaren Zilarrezko Aroaren bigarren erdiko narratiba espainiarra (modernismoa, 98ko belaunaldia eta 14ko belaunaldia). - Narratiba modernoa (existentzialismoa, esperimentalismoa, intimismoa eta lirismoa) - Narratiba eta errealismoak (errealismo magikoa, neorealismoa, errealismo psikologikoa, genero-literatura).
1.2. Dramatika	<ul style="list-style-type: none"> - Antzerkia - Zinema eta telebista
1.3. Lirika	<ul style="list-style-type: none"> - Poesia XIX. mendearen amaieratik 1936ra: <ul style="list-style-type: none"> - -Euskal Errenazimendua (poesia erromantikoa, poemak...) - -27ko belaunaldia - Gerra osteko eta berreraikuntzako poesia (poesia sinbolista eta poesia soziala) - Aro berria (abangoardia literarioak eta abangoardia osteko eklektizismoa)
1.4. Ahozko literatura	<ul style="list-style-type: none"> - Ipuinak - Ahozketasunarekin lotutako euskal kultur tradizioak (bertsolaritza, baladak eta abesti narratiboak). - Euskal musika-ondare tradizional eta garaikideko erreferentziazko abestiak eta musika taldeak.
B. Irakurketa gidatua	
<ul style="list-style-type: none"> - Literatura-eztabaiden edo literatura-elkarrizketen bidez obren interpretazioa era partekatuan egiteko estrategiak. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Literatura-generoaren osagaiak eta obraren zentzuarekin duten lotura. Adierazpen-baliabideen harreran dituzten ondorioak. 	
<ul style="list-style-type: none"> - XX. mendeko euskal eta espainiar literaturaren eta beste adierazpen artistiko eta kultural batzuen arteko erlazio esanguratsuak, gaien, topikoen, egituren eta hizkuntzen arabera. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Testuen interpretazioa argudioekin adierazteko estrategiak, aztertutako alderdiak integratuz eta balio kulturalak, etikoak eta estetikoak kontuan hartuz. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Genero-ikuspegian oinarritutako irakurketa. 	
<ul style="list-style-type: none"> - XX. mendeko euskal eta espainiar literaturaren egile adierazgarrienak. 	
C. Irakurketa autonomoa	
<ul style="list-style-type: none"> - Obrak hautatzeko autonomia, gomendio espezializatuen laguntzaz 	
<ul style="list-style-type: none"> - Testuinguru presentzian eta digitaletan literatura-elkarrizketetan eta irakurketa-gomendioen elkartrukeetan parte hartzeko estrategiak, gaikako eta generoko alderdi formalak eta testuartekoak kontuan hartuta. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Liburutegi fisiko eta birtualen erabilera autonomoa eta ohikoa. 	

<ul style="list-style-type: none"> – Norberaren irakurketa-gustuen eta irakurketa-esperientziaren komunikazioaren adierazpen argumentatua
<ul style="list-style-type: none"> – Literatura ezagutza berrien iturri, iragana eta oraina ulertzeko iturri eta sentsibilitate estetikoak garatzeko lagungarri gisa.
<ul style="list-style-type: none"> – Euskal eta espainiar literatura-, musika- eta eszena-ondarearekin lotura emozionalak (sentsazio berrien esperientziazioa), sinbolikoak (pertsonek gisa aberasteko beharra) eta kulturalak ezartzeko estrategiak.
<ul style="list-style-type: none"> – Irakurtzeko interesa.
<p>D. Lanaren eta komunikazioaren antolamendua</p>
<p>1. Ulermena</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Literatura-lanetan islatzen diren konbentzio soziokulturalen eta haiek sortu diren gizartearen arteko erlazioak.
<ul style="list-style-type: none"> – Hainbat testuingurutan ekoiztutako lanen antzekotasunak eta desberdintasunak
<ul style="list-style-type: none"> – Literatura-generoen ezaugarriak eta baliabide estilistikoak
<ul style="list-style-type: none"> – Norberaren, irakurketaren eta kulturaren esperientzia mobilizatzeko jarraibideak, irakurritako lanaren eta Euskal Herriko eta Espainiako alderdi historikoen eta gaur egungo alderdien eta beste adierazpen literario edo artistiko batzuen artean loturak ezartzeko.
<ul style="list-style-type: none"> – Obrak interpretatzeko eta literatura-tradizioan duten lekua ulertzeko estrategia, informazio soziohistorikoa, kulturala eta artistikoa erabiliz.
<p>2. Ekoizpena</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Ahozko produkzio formalerako estrategiak: Informazioa planifikatu eta bilatu, testualizatu eta aztertu. Entzuleenganako eta azalpen-denborarako egokitzapena. Ez-hitzezko elementuak. Argudiatutako ahozko deliberazioa.
<ul style="list-style-type: none"> – Idatzizko ekoizpenerako estrategiak: informazioaren bilaketa, planifikazioa, idazketa, berrikustea eta edizioa hainbat euskarritan.
<ul style="list-style-type: none"> – Jarrera kritikoa eta zorrotza informazio-iturrien sinesgarritasunaren aurrean eta norberaren testuak sortzean besteek egiten dituzten sorkuntzen aurrean.
<ul style="list-style-type: none"> – Aipamenak eta erreferentzia bibliografikoak egiteko prozedurak.
<ul style="list-style-type: none"> – Hitzeko hizkuntzaren, ez-hitzezkoaren eta ikonikoaren erabilera ez-sexistarako jarraibideak. Genero-kontzientzia eta genero-ikuspegia.
<ul style="list-style-type: none"> – Literatura-asmoko testuak sortzeko jarraibideak, irakurritako obretatik abiatuz.
<ul style="list-style-type: none"> – Literaturako obra edo zatiei buruzko testu-azterketa eta -iruzkinak, generoei, aldiei, lanei eta egileei buruz eskuratutako ezagutzak aplikatuta.
<p>3. Elkarrekintza</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Izaera formaleko elkarrekintzarako jarraibideak. Hitza hartzeko eta emateko jarraibideak. Elkarrizketa-kooperazioa eta hizkuntza-adeitasuna.

– Entzute aktiboa, asertibitatea eta baliabideak gatazkak elkarrizketa bidez kudeatzeko eta konpontzeko.
– Parte-hartze aktibo, gogoetatsu eta egokirako jarraibideak.
– Hizkuntza inklusiboa eta diskriminazio mota oro baztertea, diskriminazio sexista barne
4. Informazio-alfabetatzea
– Informazioa fidagarritasun-, kalitate- eta egokitasun-irizpideen arabera bilatzeko eta hautatzeko estrategiak.
– Berriz landutako informazioa sormenarekin eta jabetza intelektuala errespetatuz komunikatu eta zabaltzeko estrategiak.
– Etiketa eta aztarna digitala.
– Proiektuak egiteko plataformak (booktrailerrak, podcastak...)
5. Ikaskuntzari buruzko gogoeta
– Bakarkako eta taldeko lana antolatzeko estrategiak. Erantzukizunak bere gain hartzeko jarraibideak.
– Jarrera proaktiboa talde-lanean.
– Autokonfiantza eta ikaskuntzari buruzko gogoeta.
– Norberaren ekoizpenen inguruko jarrera kritikoa, haien hobekuntzari begira.